

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ – ОГЛЯД СИТУАЦІЇ, СІЧЕНЬ – ГРУДЕНЬ 2017 РОКУ

За 2017 рік, Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виявило та надало допомогу **1259 особам, які постраждали від торгівлі людьми (ОПТЛ)** з метою трудової та сексуальної експлуатації у 28 країнах, зокрема в Україні. Це найбільша кількість ОПТЛ, яким надало допомогу МОМ з 2000-го року, та на 9% вище в порівнянні з кількістю постраждалих, ідентифікованих у 2016 році. Підвищення уразливості населення щодо ризику потрапити у ситуацію торгівлі людьми ймовірно пов'язане із затяжним конфліктом, а також політичною, економічною та соціальною нестабільністю в Україні.

Російська Федерація залишається основною **країною призначення** для торгівлі людьми з України – 61% випадків у 2017 році (67% у 2016 р.). На другому місці – країни-члени Європейського Союзу, звідки повернулися 23,4% постраждалих осіб (17% у 2016 р.). Із них понад 82% постраждали у Польщі, а решта 18% – в Італії, Швеції, Німеччині, Литві, Словаччині, Фінляндії, Чехії, на Кіпрі, в Австрії, Данії та Великобританії. Інші країни призначення у 2017 р.: Туреччина, Бразилія, Китай, ОАЕ, Грузія (а саме, самопроголошена Республіка Абхазія), Молдова, Білорусь, Казахстан, Ліван, Індія, Гана та Шрі-Ланка. Число осіб, які постраждали від внутрішньої торгівлі людьми, зросло до 125 випадків у 2017 р., у порівнянні із 107 випадками у 2016 р., що включає також один випадок експлуатації в Автономній Республіці Крим та 25 постраждалих від трудової експлуатації на територіях Донецької та Луганської областей, непідконтрольних Уряду України.

У 2017 році серед постраждалих осіб, які отримали допомогу, переважали чоловіки (62%). Більше половини (51,5%) постраждалих, ідентифікованих у 2017 р., – молоді люди до 35-ти років. Протягом 2017 р. Представництво МОМ в Україні виявило та надало допомогу 28 дітям, які постраждали від торгівлі людьми (у порівнянні з 12 у 2016). Крім того, допомогу отримали шість дітей із групи високого ризику щодо потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. Таке збільшення ідентифікації є наслідком цілеспрямованих зусиль та покращення спроможностей державних установ та неурядових організацій у ідентифікації та наданні допомоги дітям. Здебільшого діти, які отримали допомогу, експлуатувалися в Україні (76,4%), але також у Російській Федерації, Туреччині, Молдові, Німеччині та Білорусі. 58,8% дітей, які отримали допомогу від Представництва МОМ в Україні, – це дівчата. Діти постраждали від торгівлі людьми у таких сферах як сексуальна експлуатація (11 випадків), трудова експлуатація (9 випадків) та примусове жебрацтво (8 випадків).

Більшість (82%) постраждалих, які були ідентифіковані в 2017 році, мають вищу або технічну освіту; 72% походять із обласних та районних центрів, що відображає загальне погіршення економічної ситуації в Україні. У більшості випадків **вербування** відбувалося на місцевому рівні через особистий контакт (72%), Інтернет (14%), та меншою мірою через місцеві газети, вуличні оголошення та агентства із працевлаштування. Представництво МОМ в Україні спостерігає збільшення випадків вербування через оголошення, розміщені приватними особами¹ – 59 випадків у 2017 (4,7% від загальної кількості) у порівнянні з 26 випадками в 2016 (2,2% від загальної кількості). Середня **тривалість експлуатації** становила два місяці, після чого постраждалим дозволялося залишити місце експлуатації або вони тікали.

Продовжуючи стабільну тенденцію минулих років, переважна більшість постраждалих від торгівлі людьми, які були ідентифіковані в 2017 році, постраждали від трудової експлуатації (90% у порівнянні з 94% у 2016), здебільшого у сферах будівництва, виробництва та сільського господарства.

За даними репрезентативного опитування населення, яке було проведено компанією GFK Україна на замовлення Представництва МОМ в Україні у квітні-червні 2017 року, кількість українських трудових мігрантів за кордоном зросла майже вдвічі з 516 тис. осіб у 2015 році до 915 тис. осіб у 2017 році. Більше того, частка трудових мігрантів, які працюють за кордоном неофіційно, становить 40%. 21% населення України готові погодитись нелегально перетнути кордон, працювати у зачинених приміщеннях або віддати паспорт працедавцю. 12% українців (або майже 5 мільйонів) зазначили, що планують шукати роботу за кордоном у найближчому майбутньому (зростання з показника 8% у 2015 році). Привабливість Російської Федерації як країни призначення продовжує зменшуватися (18% від бажаних працювати за кордоном у 2011 році, 12% у 2015 році і 9% у 2017). Водночас, привабливість Польщі зросла до 40% у 2017 році (7% у 2006 році відповідно до даних першого подібного дослідження, 30% у 2015 році). Німеччина посідає друге місце серед країн, де українці хотіли би працювати найбільше (32%), далі йде Італія (17%) та США (15%). Опитування також виявило, що

¹ Приватні оголошення, розміщені на місцевих дошках оголошень, автобусних зупинках тощо

близько 70 тис. українців постраждали від торгівлі людьми у 2015-2017 роках, що, разом із даними, отриманими до 2015 року, становить майже 230 тис. українців, які постраждали від торгівлі людьми з 1991 року².

Зусилля Уряду України з протидії торгівлі людьми

Усвідомлюючи підвищення ризиків торгівлі людьми та відповідні наслідки для населення, Уряд України оголосив 2017 рік роком протидії торгівлі людьми, тим самим підкреслюючи, що протидія торгівлі людьми є пріоритетом Міністерства внутрішніх справ України. У лютому 2017 року Генеральним прокурором України було проведено міжвідомчу координаційну нараду для обговорення проблемних питань у виявленні, розслідуванні та розгляді кримінальних проваджень, пов'язаних із торгівлею людьми, усіма правоохоронними органами. Кабінет Міністрів України визначив рішення за результатами координаційної наради обов'язковим для виконання усіма відповідними органами державної влади. Варто зазначити, що кількість кримінальних проваджень³, зареєстрованих Національною поліцією України, значно збільшилась у 2017 році – 346 проваджень у порівнянні із 116 кримінальними провадженнями у 2016 році. Проте, кількість судових рішень в справах, пов'язаних з торгівлею людьми, залишається порівняно невеликою – 23 рішення у 2017 році, що менше у порівнянні з 28 у 2016 році.

Крім того, Національному координатору заходів у сфері протидії торгівлі людьми (Міністерству соціальної політики України) вдалося досягти особливого успіху у виявленні осіб, які постраждали від торгівлі людьми, що привело до значного збільшення наданих статусів особи, яка постраждала від торгівлі людьми – 198 ПТЛ отримали державну допомогу у 2017 році у порівнянні із 110 у 2016 році.

Національний координатор взяв на себе провідну роль у гармонізації законодавства в сфері протидії торгівлі людьми в Україні з метою приведення його у відповідність із найкращими міжнародними практиками. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії торгівлі людьми та захисту постраждалих осіб» був прийнятий Верховною Радою в першому читанні в листопаді 2017 року. У разі прийняття, зазначені зміни до законодавства запровадять механізм надання безоплатної правової допомоги постраждалим від торгівлі людьми, можливості для легального перебування та працевлаштування на території України для іноземців, які постраждали від торгівлі людьми, а також період рефлексії та обдумування (30 днів) щодо співпраці із правоохоронними органами України для постраждалих іноземців та осіб без громадянства.

Два інші проекти Законів України про внесення змін до законодавства в сфері протидії торгівлі людьми, що були представлені на розгляд Верховної ради у 2017 році:

- Закон «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів» (прийнятий Верховною Радою у першому читанні);
- Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном» (перебуває у комітеті Верховної Ради на доопрацюванні перед першим читанням).

Огляд міжнародних моніторингових механізмів

У червні 2017 року Державний департамент США оприлюднив щорічний Звіт про торгівлю людьми⁴ та підвищив рейтинг України до Другої групи (попередньо – контрольний список Другої групи), принагідно зазначивши: «Уряд України продемонстрував покращення зусиль у сфері розслідування та судового розгляду злочинів торгівлі людьми, притягнення до відповідальності посадовців за участь у таких злочинах, підвищив рівень координації та навчання посадовців, а також вжив певних заходів для покращення роботи правоохоронних органів. Уряд також доклав зусиль щодо захисту постраждалих від торгівлі людьми, підвищивши розмір матеріальної допомоги для постраждалих та шляхом розробки законодавства для захисту іноземних громадян»⁵. Відзначаючи покращення зусиль Уряду України, Звіт також надав низку рекомендацій для покращення роботи Уряду у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема в таких аспектах, як розподіл ресурсів, гармонізація законодавства та посилення розслідування і судового розгляду злочинів торгівлі людьми.

У 2017 році Групою експертів Ради Європи із протидії торгівлі людьми (ГРЕТА) було проведено другий раунд оцінювання виконання Україною Конвенції Ради Європи Про заходи із протидії торгівлі людьми. Результати оцінювання та рекомендації будуть надані весною 2018 року.

Основні виклики та проблеми

- Стрімке зростання та виникнення нових груп ризику, недостатня кількість соціально-економічних альтернатив на противагу небезпечній міграції;

² *Визначення рівня торгівлі людьми з України (2009 рік)*, дослідження на замовлення Представництва МОМ в Україні, проведене Др. Двейн Болл та Рональд Хемптон, Університет Небраски – Лінкольн, а також дані опитувань щодо обізнаності із торгівлею людьми у Білорусі, Молдові та Україні (2012, 2015 рр.), проведених GfK Україна на замовлення Представництва МОМ в Україні.

³ Стаття 149 Кримінального кодексу України (торгівля людьми)

⁴ Trafficking in Persons Report 2017, <https://www.state.gov/documents/organization/271345.pdf>

⁵ Там само.

- Зростання числа випадків торгівлі людьми та експлуатації серед постраждалого від конфлікту населення, в тому числі виклики, пов'язані з ідентифікацією та перенаправленням;
- Процеси децентралізації та проведення адміністративної реформи вимагають внесення змін до нормативної бази, що регулює роботу Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми (НМВ), з метою забезпечення відповідних фінансових та людських ресурсів для запобігання торгівлі людьми та захисту постраждалих на місцевому рівні;
- Необхідність проактивної ідентифікації постраждалих та покарання винних у торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, включаючи випадки в межах країни.
- Необхідність механізмів проактивного виявлення постраждалих від торгівлі людьми серед дітей, які перебувають під опікою держави, та дітей вулиці та надання їм необхідної допомоги.
- Необхідність формалізувати статус громадських організацій у рамках НМВ та запровадити механізми, що дозволили б їм отримувати державне фінансування для протидії торгівлі людьми.
- Необхідна підтримка передачі Медичного реабілітаційного центру МОМ у державну власність.
- Відсутність роз'яснень Верховного суду України щодо застосування статті 149 Кримінального кодексу України (торгівля людьми).
- Необхідність активізації зусиль, що спрямовані на попередження торгівлі людьми серед груп ризику, уразливих до нових форм експлуатації (перевезення наркотичних засобів, експлуатація ВПО).

Програма Представництва МОМ в Україні з протидії торгівлі людьми

- Представництво МОМ в Україні у сфері попередження торгівлі людьми та надання реінтеграційної допомоги постраждалим особам співпрацює з Урядом України, мережею з понад 30 громадських організацій та міжнародними партнерами з 1998 р.
- МОМ підтримує **Національну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів 527**, що надає більш ніж 20 тис. консультацій щороку (www.527.org.ua).
- МОМ співпрацює з правоохоронними органами, зокрема, щодо **удосконалення кримінального переслідування торгівлі людьми**, налагодження зв'язків із країнами транзиту та призначення, розбудови системи захисту свідків тощо.
- З 2000 р. **14 105 осіб, які постраждали від торгівлі людьми, отримали** від Представництва МОМ в Україні **реінтеграційну допомогу**, зокрема юридичну, медичну, психологічну, а також допомогу сім'ї, професійне навчання та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб. МОМ підтримує роботу Медичного реабілітаційного центру, що надав безкоштовне комплексне медичне обслуговування 3 334 постраждалим особам з 2002 року. У рамках програми МОМ зі зміцнення економічного потенціалу понад 900 реабілітованих постраждалих осіб заснували свої мікро-бізнеси, створивши сотні нових робочих місць та виплативши десятки тисяч гривень податків до місцевих бюджетів.
- МОМ впроваджує різноманітні заходи з **попередження торгівлі людьми** серед уразливих груп населення: молоді, ВПО, безробітних, потенційних трудових мігрантів тощо, – а також підтримує профілактичну діяльність державних органів та громадських організацій, що працюють із групами ризику. Заходи з **підвищення обізнаності** населення щодо ризиків торгівлі людьми здійснюються, зокрема, через спеціалізований веб-сайт з протидії торгівлі людьми www.stoptrafficking.org
- У 2017 році Українська співачка Джамала, переможниця Євробачення-2016, стала Послом доброї волі із протидії торгівлі людьми Представництва МОМ в Україні. Вона підтримує МОМ у широкомасштабних заходах із боротьби з сучасним рабством та запобігання йому, знявшись у соціальній рекламі в рамках загальнонаціональної інформаційної кампанії «Небезпеку видно не одразу». У грудні 2017 року Джамала також відкрила Сьому Церемонію нагородження у сфері протидії торгівлі людьми, яка зібрала понад 250 високоповажних представників Уряду, організацій громадянського суспільства та представників дипломатичної спільноти в Україні, щоб спільними зусиллями привернути увагу до проблеми сучасного рабства.

За подальшою інформацією, будь ласка, звертайтеся до:

Тел. Представництва МОМ в Україні: +38 044 568 5015

Координатора Програми протидії торгівлі людьми, п. Катерини АРДАНЬЯН: kardanyan@iom.int

Менеджера МОМ зі зв'язків із громадськістю, п. Варвари ЖЛУКТЕНКО: vzhluktenko@iom.int, iomkievcomm@iom.int